

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 116. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius04val-shoot-idm140034110461264.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

117
FORTALE
TIL
DAVIDS PSALTER.
1556.
118
119

INDLEDNING.

I.

I 1556 udgav Erasmus Lætus Salmerne efter Chr. III's Bibel med Tilføjelse foran de enkelte Salmer af Luthers Summarier. Til denne Udgave skrev Peder Palladius det ndf. udgivne Forord, hvori han anbefaler Lætus' Bog varmt og udtrykker Haabet om, at den maa fortrænge en lille Bog, som "*vancker alleuegne/ her i Danmark/ vdi mange Menniskers Hender/ som Magister Georgius Smaltzing uddrog i sit Fengsel/ aff Davids Psalme Bog/ oc det vdi Bøne vijs/ som Titelen liuder.*"

Denne lille Bog, som er omtalt foran Bind I, 305 Fodn. og 303, udkom 1533 under Titlen; *Davids Psalter giord wdi Bøner/ offuer the hundrede oc halfftredeisinds tiwe Psalmer/ wel begrundnede y then hellige Guddomelige schriff/ aff Georgio Smaltzing/ oc nw nylige fordanskedt. MDXXXij* . Paa sidste Blad staar: *Thenne Davids Psalter giord wdi bøner/ er Prentet y Magdeborg hooss Hans Walther/ oc retted aff Ja. Hanssz. Aar effter Guds byrd MDXXXij* .

Som Exempel paa Schmaltzings Bearbejdelse anfører jeg 1. Vers af Miserere; det lyder:
O Gud wær meg naadig/ effter thyn store miskundhed/ thÿ thit dom er meg alt for swaart/ ieg kan icke taale thet/ affslæt mÿne synder oc offuertræding/ effter thÿn store barmhiærtighed. O Herre x. tusind pund/ ia saa mange centener er ieg teg skyldig/ ieg kan icke betale thet/ mÿn fyllistgiørelse er inthet wærd.

Det var iøvrigt ikke første Gang Schmaltzings Davidsbønner var benyttet paa Dansk. I den foran Bind I, 305 beskrevne Bedebog "En ny Bedebog 1531" findes som 120 omtalt anf. St. en Oversættelse af Bodssalmerne 1 . Sin Modvilje mod Schmaltzing viser Palladius ogsaa overfor denne Bedebog, idet han i sin Nyudgave af Bedebogen ("En ret Bedebog" 1544) udelader Schmaltzings Bearbejdelse.

Naar Palladius om Oversættelsen af Schmaltzings Bog skriver, at den fandtes i alle Menneskers Hænder, saa tyder dette paa, at Bogen har været optrykt mange Gange; i hvert Fald vilde han næppe i 1556 have skrevet dette om en Bog, som var udkommet over en Snes Aar forinden og ikke senere. Men vi kender af ældre Udgaver kun Originalen 1533; de senere Oplag er da nok slidt op i Brugen. (Udg. 1533 er kun bevaret i ét Exemplar, nu i Karen Brahes Bogsamling; se iøvrigt Bruuns Aarsberetn. fra d. kgl. Bibl. II, 63. Om senere Udgaver se ndf.).

II.

Det Ønske, Palladius udtrykker i sin Fortale, at Lætus' Bog maatte fortrænge Oversættelsen af Schmaltzings, gik for saa vidt ikke i Opfyldelse, som vi finder Optryk af denne endnu henved et Aarhundrede efter dens Fremkomst 2 ; men Lætus' Oversættelse af Summarierne med ^{*} ^{*} 121 vedføjte Salmetext vandt dog stor Udbredelse. Vi kender følgende Udgaver:

A. Udgaver *med* Palladius' Fortale:

I. Den ældste bevarede Udgave er fra 1578. Det er efter denne Palladius' Fortale ndf. er meddelt.

Udgaven 122 er "*Prentet i Københaffn/ aff Andrea Gulterwitz*". Titelblad og Format som omstaaende facsimilerede Gengivelse. Efter Titelbladet følger Luthers Fortale til Psalteren, oversat af Lætus (Aa 2 r -Bb 1 r) 1 , derefter Palladius' Forord til Læseren (Bb 1 v -Bb 2 r), saa Erasmus Lætus 1 egen Fortale stilet til "Her Frederick den anden . . vdualdt Konge til Danmarck oc Norge etc." og underskrevet "den xxvj. dag Augusti/ Anno 1556" (Bb 2 v -Cc 8 v). Herefter begynder Salmerne med Luthers Summarier (A 1 r -Z 8 V , a 1 r -e 4 v). Exemplarer paa d. kgl. Bibl. og i Karen Brahes Bogsamling.

2. *Dauids Psalter met D. Mart. Lutheri Summarier. Prentet i Lybeck/ hoss Laurentz Albrecht. Anno Christi 1599* . Heri: Luthers Fortale (a 2 r -a 6 v), Palladius' Fortale (a 7 r), Lætus' Fortale (a 7 v -b 8 r), Salmerne med Summarier (A 1 r ff.). Paa sidste Blad: *Prentet i Lybeck/ hoss Laurentz Albrecht. Anno 1599* .

Denne Udgave er formentlig et Optræk af *Original-Udgaven 1556* (eller af et senere Oplag af denne). Selve Originalen er tabt, men Udgaven nævnes i Vid. Selsk. Almanak 1765 tinder Titlen: *Dauids Psalter fordansket af Erasmus Mich. Lætus. Prentet i Lybeck 1556. in 8 vo* .

3. Samme Udgave som foregaaende, men med nyt Titelblad med Aarstal 1600. Satsen paa sidste Blad med Angivelsen 1599 er uforandret som hele den øvrige Sats.

4. *Dauids Psalter met D: Mart: Lutheri Summarier* .

Prentet i Helsingør/ Aff Peder Huæn. M.DC.X . Indhold som i de foregaaende Udgaver.

B. Udgaver, i hvilke Palladius' Fortale er *udeladt* :

5. *Dauids Psalter met Doct. Martini Lutheri Summarier* .

Wittenberg. 1557 . Indhold: Lætus' Fortale (A 2 r -B 5 r), Luthers Fortale (B 5 v -C 3 r), Salmerne med Summarier (C 3 v ff.).

* 123

6. *Dauids Psaltere: Met D. Martini Lutheri Summarier. Prentet i Kiøbenhaffn/ aff Henrick Waldkirch. 1598* . Indhold: Luthers Fortale, hvorefter Salmerne med Summarier. Altsaa med Udeladelse ogsaa af Lætus' Fortale; men iøvrigt et ordret Optræk af hans Oversættelse.

7-8. Udgaver 1614 og 1627, trykt hos Henrich Waldkirch, med samme Indhold som Nr. 6.

9. Udgave 1636, »*Prentet i Kiøbenhaffn/ Aff Salomone Sartorio* ". Samme Indhold som Nr. 6-8.

Af alle her nævnte Udgaver findes Exemplarer paa det kgl. Bibliotek.

124

Petrus Palladius til Læseren.

HEr haffuer i Dauids Psaltere/ vdi liden Form/ ræt vddragen aff den danske Bibel/ met Lutheri Summarie/ hoss huer Psalme. Nu vancker der alleuegne/ her i Danmarck/ en liden Bog/ vdi mange Menniskers Hender/ som Magister Georgius Smaltzing vddrog i sit Fengsel/ aff Dauids Psalme Bog/ oc det vdi Bøne vijs/ som Titelen liuder. Seer nu til/ at den Bog kaster eder icke denne af Haanden/ Thi denne er den rætte Dauids Psalme Bog/ dictet aff den hellig Aand/ ex fonte Saluatoris etc. Oc eder bør io at gjøre skilsmisse imellem Kilden oc Bæckette/ som rinde der aff/ oc mere holde aff Kilden/ end aff alle Bæcke. Vdi Smaltzings bog finde i ickon idel Bøner/ men her finde i suar til eders Bøner/ aff Gud selff/ ved den hellig Aand/ igiennem Dauids Mund. Item Trøstepsalmer || fulde aff Husualelser. Disligeste ocsaa Tackepsalmer etc. Thi oss bør saa vel at tacke Gud for alt det gode/ som at bede hannem der om. Saa er denne Bog icke aleniste en Bøne bog/ men ocsaa en Tacke bog/ en Trøste bog/ en Prophecie bog/ oc Lære bog. Derfaare bør eder at haffue denne Kong Dauids Bog mere kier/ end Smaltzings bog. Effterdi der er skilsmisse imellem dem/ som imellem dag oc nat. Dette scriffuer ieg i Guds Ansict/ saa at vere vdi sandhed/ Gud giffue/ at den Menige mand vilde venne sig til daglige at bruge aff Hierte og Mund/ disse Kong Dauids Psalmer i steden igien/ for de mange/store/ skendige oc blodige Eeder oc Bander/ som Gud almectigste grufelige oc offuer maade fortørnis met. Tale wi gaat/ da følger oss gaat/ Men tale wi ont/ da følger oss ont/ det vil icke andet vere.

NOTER.

S. 124 L. 6. *Georg Smaltzing*, se foran I. Bind 306 Fodnote. - -17. Saa er denne Bog icke aleniste en Bøne bog osv. I Bogen følger efter Salmerne et Stykke "Til den Christen Læsere"; i hvilket Salmerne deles i: 1. *Prophecie Psalmer*, 2. *Læreprsalmer*, 3. *Trøstepsalmer*, 4. *Bedepsalmer* og 5. *Tackepsalmer*.